

Bomenwandeling Helmond

De bomenroute van Helmond leidt langs 20 markante bomen, of boomgroepen, in en rondom het centrum van de stad. De route leidt langs het middeleeuws kasteel, door het centrum van de stad, door het prachtige Geukerspark en langs de villatuinen van de vroegere Helmondse industriëlen.

Het startpunt van de route is op de parkeerplaats aan de zuidzijde van het centraal station in Helmond.

De lengte van de route is circa 4,2 km.

Je kan deze route ook wandelen met de app 'IVN routes'.

De wandeling is samengesteld door IVN Helmond.

1 boom van Klokgieters

Italiaanse Populier (*Populus nigra* 'Italica')
Plantjaar ongeveer 1935,
diameter in 2012 4,95mtr.
Van het gezin Klokgieters,
dat aan de Buitenparallelweg
woonde, was de vader zwaar
gehandicapt. Achter de

huizen aan de Buiten Parallelweg lag een grote tuin (d'n hof) die tot aan de Engelseweg liep. In die tuin stond de grote populier. Het frappante was dat als men van een afstand naar de boom keek, men er de vorm van de misvormde hand van vader Klokgieters in kon zien. Nadat op 18 januari 2018 met de grote storm de Klokgietersboom was omgewaaid, wilde het gemeentebestuur de stronk verwijderen om er een nieuwe boom neer te zetten, maar ondertussen waren er al veel nieuwe scheuten uit de stronk gegroeid.

Maria van de Looverbosch, als ecologe verbonden aan de stichting *de NatuurvanVroeger NU* (foto) wist in 2018 het Helmondse gemeentebestuur ervan te overtuigen om de afgezaagde stronk te laten staan.

In november 2018 hebben leden van de bomenwerkgroep van het IVN alle scheuten op één na weggesnoeid. Die wordt nu de nieuwe Klokgietersboom.

De Italiaanse populier vormt het archetype van wat de meeste mensen een populier noemen; een hoge tot zeer hoge (20-30 m) smal opgaande boom (maximaal 5 m breed), die vaak wordt toegepast in windsingels en andere landschappelijke beplantingen.

2 Hollandse lindes

Tilia x europaea, plantjaar 1880

De Lindebomen stonden vroeger aan de zuidzijde van Huize Tivoli om te kunnen dienen als zonwering. Leilindes worden dikwijls gesnoeid, waardoor ze minder bladeren vormen. En bladeren zorgen voor de energiewinning waarmee houtcellen gevormd worden. Door die snoei zijn deze leilindes minder dik dan je zou verwachten van bomen van 140 jaar. De bomen zijn in 1880 geplant door Jan van de Sande en

zijn dochter Liesbeth. Het huis is ook in bezit geweest van de handelsfirma van Bussel.

Onder de lindebomen werd vroeger rechtgesproken, als centrale dorpslinde heeft menige boom de tijd doorstaan. Ze werden wel gesnoeid in drie etages, de 1ste etage stond voor het volk, de 2^e voor de notabelen en de 3^e voor de goden. Bij de Germanen is de Lindeboom een heilige boom. De Godin Frya, de godin van de liefde woont in de Lindeboom; dat zie je aan de blaadjes, die hebben de vorm van een hart. De Hollandse linde is een hybride die is verkregen uit een kruising van de winterlinde met de zomerlinde. Het resultaat is een bekende sier- en schaduwboom die veel in Noordwest-Europa aangeplant wordt, bijvoorbeeld langs straten, in tuinen en op kerkhoven.

3 herinnering

Hier stond tot 2021 een majestueuze gele treurwilg (*Salix x sepulcralis* 'Chrysocoma') plantjaar 1870. De boom stond langs het Groenpad naast het stadhuis. Voordat het stadhuis gebouwd was stond hij in de achtertuin van het huis van Holtus waar huisarts Oswald Bloemen woonde en zijn praktijk had. Vanwege de bouw van een nieuw stadhuis in 2022 moest de boom wijken. De kap van de boom was omstrepen. De conditie was weliswaar niet optimaal maar een bomendeskundige en een

ecologe waren van oordeel dat de boom voldoende vitaal was met grote kans van slagen te verplaatsen naar een nabij gelegen plantsoen. Aldaar bleek de grond te vervuild om dat plan te realiseren.

De bast van de wilg (*Salix*) is rijk aan salicine, een stof die in het lichaam wordt omgezet in salicylzuur; van oudsher een pijnstiller. De oude Egyptenaren maakten al extracten van wilg om koorts te remmen.

4 gewone plataan

Platanus acerifolia, plantjaar 1870

Vroeger stond deze boom aan het riviertje de Ameide, in de tuin van Louis Holtus, directeur van de textielfabriek Terwindt, Arntz en Holtus. Het riviertje werd in 1902 overkluisd en werd toen het Groenpad. In 1973 wilde men de boom kappen, maar een jongetje met het syndroom van Down was bijzonder gehecht aan de boom. De moeder van het kind heeft

zich tot het uiterste ingespannen om de boom te redden. In 1980 dreigde de boom opnieuw gekapt te worden. Deze keer zou hij ten dode opgeschreven zijn door de gewijzigde omstandigheden bij de nieuwbouw van het stadhuis. De directeur van de dienst PRS (plantsoenen, Reiniging en Sportzaken) gaf de boom echter nog wel 20 jaar. Hij staat er nog.

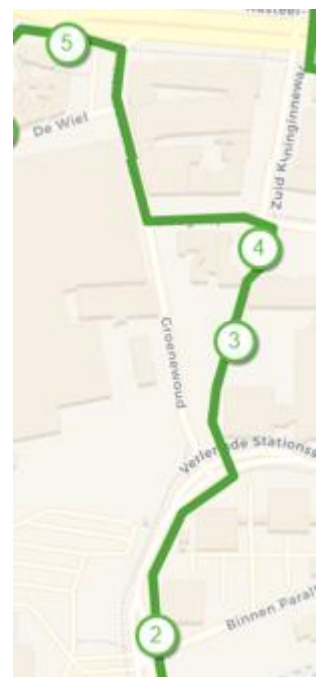
5 venijnboom

Taxus baccata, plantjaar 1910

De locatie van deze boom bij dit kerkje is vanuit cultuurhistorisch perspectief niet verwonderlijk. De taxus heeft bij kerken en kerkhoven, vooral in Engeland, een spirituele betekenis; men gelooft dat de plek waar de boom staat een vrijplaats is om naar toe te vluchten. Venijnbomen kunnen zeer oud worden.

De venijnboom bevat de giftige stof taxine maar toch werd de bast in vroegere tijden als medicijn gebruikt. Het woord 'toxisch' (giftig) is mogelijk afgeleid van taxus. Het woord taxus is weer afkomstig uit het Grieks en betekent 'boog', een verwijzing naar de sterkte en buigzaamheid van het hout. In de Middeleeuwen werden er talloze handbogen vervaardigd van het hout van de venijnboom. De venijnboom wordt veel toegepast in hagen omdat hij sterke snoei verdraagt.

6 hulst

Ilex aquifolium var. *Pyramidalis*,
plantjaar 1960
Deze oude hulststruiken zijn
vroeger vermoedelijk onderdeel zijn
geweest van hulstheggen. Vanuit
cultuurhistorisch perspectief was de
variëteit *Pyramidalis* interessant

omdat deze qua groeivorm voor lusthoven bij buitenplaatsen zeer geschikt

was. In vroeger dagen werd de bijl gespaard omdat het bijgeloof wilde dat het omhakken ongeluk bracht.

Hulst kan wel 150 jaar oud worden. De groenblijvende bladeren en de lang aan de boom zittende bessen gaven hem macht om het kwaad en de ondergang te kunnen weren. Alleen de vrouwelijke bomen dragen bessen, voor mensen giftig maar bes-etende vogels, lijsters en merels, zijn er dol op. Hout van de hulst wordt gebruikt voor meubilair en inlegwerk. De jonge bladeren kunnen in juni worden geplukt, gedroogd en de thee, die hiervan wordt getrokken, werkt koortsverlagend en vochtafdrijvend. Volgens oud bijgeloof zou hulst bescherming bieden tegen blikseminslag en tegen vijandige machten zoals demonen en heksen. Daarom is in bepaalde gebieden hulst een beschermde boomsoort.

7 zilverlinde

Tilia tomentosa, plantjaar 1920

In 1920 werd het kasteel door de gemeente Helmond aangekocht en omgebouwd tot gemeentehuis. Omstreeks 1925 kreeg de Haarlemse tuinarchitect Leonard Springer de opdracht de tuinen en het park rond het kasteel te renoveren. Uit het ontwerp van deze bekende tuinarchitect is deze zilverlinde nog overgebleven.

Het blad is groen aan de bovenkant en aan de onderkant zilverkleurig behaard. Hij bloeit in juli, later dan de meeste andere lindesoorten. De soort is oorspronkelijk afkomstig uit de Balkan en Klein-Azië; landen waar het 's zomers erg heet kan zijn. In de felle zon draait de linde de bladeren met de zilveren onderkant naar de zon. Door het weerkaatsen van de zon wordt het blad tegen te hoge temperatuur beschermd en verdampen de bladeren minder water. De markante schors is glad, grijsgroen en voorzien van scheuren. Deze lindesoort kan wel 25 meter hoog worden. De linde is een goede drachtplant voor bijen en hommels. Dat kun je horen als je in juli onder een bloeiende linde staat: je hoort de bijen zoemen.

8 Noorse esdoorn

Acer platanoides, plantjaar 1925

Mogelijk is dit één van de overgebleven esdoorns die vroeger langs de Wiel stonden. Het Poortgebouw was vroeger een lagere school en daarna een opleidingsschool van de textiel fabriek Vlisco. Het heeft dus ten onrechte de naam poortgebouw gekregen. De onderdoorgang is pas in 1923 gemaakt. Tot de jaren 90 van de twintigste eeuw stonden er

vanaf de Wiel tot aan de toegang van het kasteelpark meerdere esdoorns. Ze stonden beklemd in het

straatwerk. Met heeft toen de bodem rond de wortels vrij gemaakt. Deze esdoorn de enige is die nog is overgebleven.

Onder ideale omstandigheden in Noorwegen, land van herkomst van de esdoorn, kan de boom 250 jaar oud worden. De wortels wortelen ondiep en moeten veel ruimte hebben. De esdoorn heeft broos hout, dus bij storm en onweer is het onder een esdoorn oppassen geblazen. Esdoornzaden zijn voorzien van een vleugeltje waardoor deze door de wind gemakkelijk worden meegevoerd.

9 waterburcht

Het kasteel is een waterburcht dat in het begin van de 14de eeuw gebouwd werd.

10 zomereik

Quercus robur, plantjaar 1830

Achter het kasteel staan nog enkele zomereiken die vroeger aan het begin van de route naar de Warande (toen bos, nu stadspark) stonden. De Warande was toentertijd het exclusieve jachtgebied van de kasteelheer van Helmond. De route liep vanuit de tuin, via de Eikendreef en Warandelaan naar het buitengebied. De zomereiken werden aangeplant

om die route vooral beschut en vrij van zon te houden. Onder andere door de aanleg van het kanaal en de uitbouw van fabriek Vlisco in de Kasteeltuin is in de afgelopen eeuwen niet alleen de route onderbroken maar zijn ook hier en verderop veel zomereiken verdwenen.

De oude Kelten hadden destijds vier heilige bomen waarvan de eik er een is. (De andere drie zijn de beuk, de berk en de olijf). In de Keltische Bomenkalender markeren deze bomen de start van de vier seizoenen. In de Keltische Bomen Kalender staan 21 boomsoorten met verwijzing naar de 21 menstypes die er zijn; je geboortedatum bepaalt je levensboom met uitleg van jouw menstype. Zowel in de Germaanse mythologie (Wodan) als in de Griekse Mythologie (Zeus) woont de hoofdgod in de eik.

11 moerascypres

Taxodium distichum, plantjaar 1950

De moerascypres komt oorspronkelijk uit Florida. Hij komt vooral voor in de Everglades, waterrijk en zompig gebied. Daar kunnen de bomen wel duizend jaar oud worden en een hoogte van 45 meter bereiken. Bijzonder is dat het hout onbrandbaar is. De boom is te herkennen aan de kegelvormige kroon. Hij is bladverliezend dus kaal in de winter.

De dikste moerascypres van Nederland staat in het kasteelpark Neubourg in Gulpen met een omtrek is 6,71 meter. Deze moerascypres heeft een omtrek van ruim 3 meter. In de herfst kleurt de boom oranje, tegen de winter verliest hij zijn naalden en in de lente loopt hij frisgroen uit. Het hout van de moerascypres is goed bestand tegen rotting. In Amerika wordt het o.a. gebruikt voor dakbedekking, dakgoten en doodskisten.

Moerascypressen kunnen ademwortels maken. Rondom de boom verschijnen holle houten stompjes,

die 1,5 – 2 meter hoog kunnen worden. Ze zien eruit als houten bulten. Er wordt aangenomen dat ze de boom, die vaak met z'n voeten in het water staat, van lucht voorzien. In Nederlandse en Belgische parken zien we deze 'knetjes' meestal niet, ze worden vaak bij het onderhoud van de tuin weggemaaid. Wel kan men vaak voelen dat de grond rond de boom zeer hard is: een stevige houten vloer van wortels. Het wortelgestel is uitstekend ontwikkeld, waardoor ze zelfs in de modderigste grond niet omwaaien.

12 zomerlindes

Tilia platyphyllos, plantjaar 1890

Van de oude laanbeplanting rond het kasteel, de zogenaamde *Mantelinghe*, resteren aan de zuidzijde langs het kanaal nog vijf lindebomen. Oorspronkelijk stonden er langs het kanaal ruim 30 zomerlindes. De meeste oude lindebomen zijn verdwenen door de diverse herinrichtingen van het park en het onderhoud van het kanaal (afslag oevers door

scheepvaartverkeer). Mogelijk werd in de 19^e eeuw gekozen voor de zomerlinde omdat deze vrij vroeg in het blad en bloei komt en dit positief op de sfeer in het park uitwerkte.

De Manteling of Mantelinghe is van oudsher een zoom bomen die beschutting biedt tegen de wind. We komen de term ook tegen in de Manteling van Walcheren (een Natura-2000 gebied); in vroegere tijden een plek voor de elite, later in verval en recent door Staatsbosbeheer deels in oude glorie hersteld en opengesteld voor breed publiek. Ook de Kasteeltuin in Helmond was vroeger voorbehouden aan de kasteelbewoners maar sinds 100 jaar openbaar gebied.

13 paardenkastanjes

Aesculus hippocastanum, plantjaren 1890 en 1930

De naam paardenkastanje zou te maken hebben met het feit dat Julius Caesar langs de Romeinse wegen overal paardenkastanjes liet aanplanten zodat de paarden van zijn leger altijd genoeg te eten hadden. Een andere mogelijke verklaring is dat men in Turkije de paarden vroeger kastanjes gaf als medicijn. De boom is in de 17e eeuw in Nederland ingevoerd.

Kastanjes lopen vroeg in het voorjaar al uit. Het KNMI registreert het uitlopen van het blad als markering van het begin van de lente. In 2000 is tijdens een storm een grote tak uit een van deze witte paardenkastanjes gebroken. Daarbij zijn twee mensen om het leven gekomen.

14 zilveresdoorn

Acer saccharinum, plantjaar 1900 (De grote boom links in het gazon)

Oorspronkelijk komt deze boom uit Noord Amerika. Het herfstblad van deze boom is het nationale symbool en de vlag van Canada (Maple Leaf). Voor veel mensen is de esdoorn herkenbaar aan de tweevleugelige vrucht die men vaak op de grond vindt; een dubbel nootje met twee vleugels, ook wel

het helikoptertje genoemd. Andere namen voor de boom zijn zeepboom of ahorn (denk aan ahornsiroop). In de herfst slaat deze boom suiker op in de wortels, die in het voorjaar met het sap door de bast naar boven stroomt. Door dit sap af te tappen en in te dikken ontstaat esdoornsiroop ofwel ahornsiroop. Het hout van de suikeresdoorn wordt veel gebruikt bij harde toepassingen zoals bowlingbanen en ook bijvoorbeeld bij het achterblad van violen en andere muziekinstrumenten. In Nederland staat een van de dikste zilveresdoorns in Chaam (omtrek van 540 cm). De Latijnse soortnaam saccharinum berust op een vergissing. Saccharinum betekent vloeïend suiker. De Zweedse plantkundige Linnaeus (1707 – 1778), gaf de boom deze naam omdat hij dacht dat dit de echte suikeresdoorn was. De boom wordt ook tegenwoordig gemakkelijk verwisseld met de echte suikeresdoorn, de *Acer saccharum*.

De naam 'esdoorn' is eigenlijk merkwaardig, want de boom lijkt niet op een es en heeft ook geen doorns. De uitgang -doorn is afgeleid van het Germaanse 'teer' dat zowel boom als hout betekende. 'Es' is een oud Germaans woord voor 'speer' en ook voor 'scherp'. De esdoorn is dus de boom met sprenhout, vroeger werden bomen genoemd naar de houttoepassing.

15 Anna Paulownaboom

Paulownia tomentosa,
plantjaar 2011
Deze boom bloeit in het voorjaar met lilablauwe trompetvormige bloemen. Daarna komen er grote bladeren. In de zomer komen er zaaddozen aan de

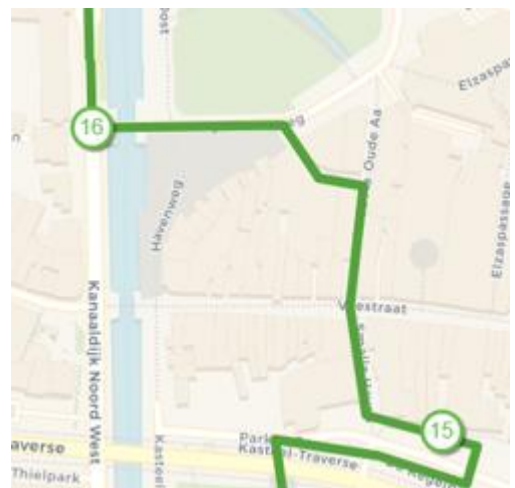
boom die zeer decoratief zijn in het najaar en in de winter. Als het waait hoor je de zaden in de zaaddozen rammelen, net als bij een rammelaar. Van oorsprong komt de boom uit China, waar die bij het graf van keizerinnen werd geplant. De naam dankt de boom aan Anna Paulowna (1795 - 1865) dochter van de Russische tsaar Paul de Eerste. Anna was de vrouw van koning Willem II. Ze was verrukt van de bloemen en bladeren van de boom.

16 beuken 'Auw Fabriekske'

gewone beuk, plantjaar 1900
't Auw Fabriekske is in 1840 in opdracht van Johannes Albertus Bots gebouwd als pak- en werkhuis naast zijn woning; 't Huis met de Klok. De beuken zijn waarschijnlijk een overblijfsel van een beukenhaag; nog te zien op foto's van

begin 20^e eeuw.

17 villatuin

De tuin bij deze villa geeft een goed beeld van de gebruikelijke indeling en ruimte van

een siertuin rond een villa van ruim 100 jaar geleden. Deze markante villa dateert van 1868 toen de textielondernemer Willem Swinkels hier naast zijn bedrijf ook zijn woning liet zetten. Een groot deel van de oorspronkelijke parkachtige tuin is verdwenen, enkele bomen uit de oorspronkelijk tuin staan nu nog naast en achter de villa.

Drie oude bomen staan aan de wegkant. Van links naar rechts een plataan, vervolgens een moerascypres en aan de rechterkant van het perceel een rode beuk.

gewone plataan, plantjaar 1880

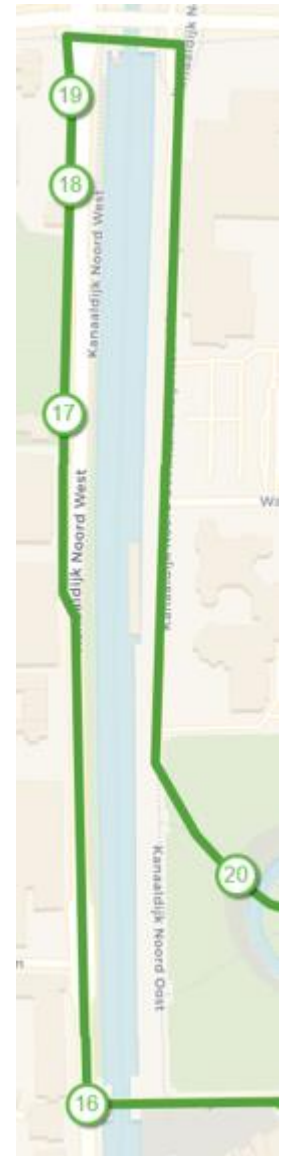
Deze monumentale plataan staat links van de Villa. De plataan wordt veel aangeplant om voor schaduw te zorgen, ze kan luchtvervuiling en warmte in de stad goed verdragen, ook flinke snoei verdraagt de boom goed. De plataan draagt weinig bij aan de biodiversiteit. Biodiversiteit is een mate van verscheidenheid aan levensvormen binnen een gegeven ecosysteem, boom, geografisch gebied of de gehele planeet. In Noordwest-Europa zijn er maar weinig insectensoorten die op de plataan leven. Op de zomereik bijvoorbeeld leven 450 insectensoorten. Het geeft aan de plataan nog niet goed ingeburgerd is in de Nederlandse natuur.

twee Moerascipressen, plantjaren 1925 en 1935

Voor de beschrijving zie punt 10, de moerascypres in de kasteeltuin.

rode beuk, plantjaar 1870

De Latijnse naam is *Fagus sylvatica*. Silva (bos) betekent in de bossen in het wild groeiend.

18 villatuin

Bij deze villa is nog iets te zien van de vorm waarin de tuin werd aangelegd en zijn nog enkele bomen uit de oorspronkelijke tuin te vinden.

winterlinde, *Tilia cordata*, plantjaar 1910, staat naast huis nr. 81

gele treurwilg, *Salix sepulcralis* 'Tristis', plantjaar 1880

gewone plataan, *Platanus acerifolia*, plantjaar 1890

Het lijkt of hij in de tuin van nr 81 staat maar het hoort toch bij nr 83.

19 beuk

Fagus sylvatica, plantjaar 1900
Een van de grootste beuken in Helmond staat op Kanaaldijk N.W. 83a, achter de villa waar vroeger het kantoor van Nedschroef gevestigd was. Vanaf de straat is de enorme kruin nog goed te zien. (Je hebt er goed zicht op als je voor pand met huisnummer 87 staat).

20 Geukerspark

In 2020 was de metamorfose van dit voormalige fabrieksterrein tot een groen stadspark in het centrum van de stad een feit, met een recreatieplein en een wandel- en fietspromenade. Het nieuwe park telt 26.000 vaste planten en 50 bomen in 23 verschillende soorten, waarvan veel uitheemse en bijzondere bomen. Ook een absolute blikvanger is de Stadse Aa, die na lange tijd weer bovengronds stroomt. Het park is genoemd naar Jacques Geukers, burgemeester van Helmond van 1966 tot 1986.

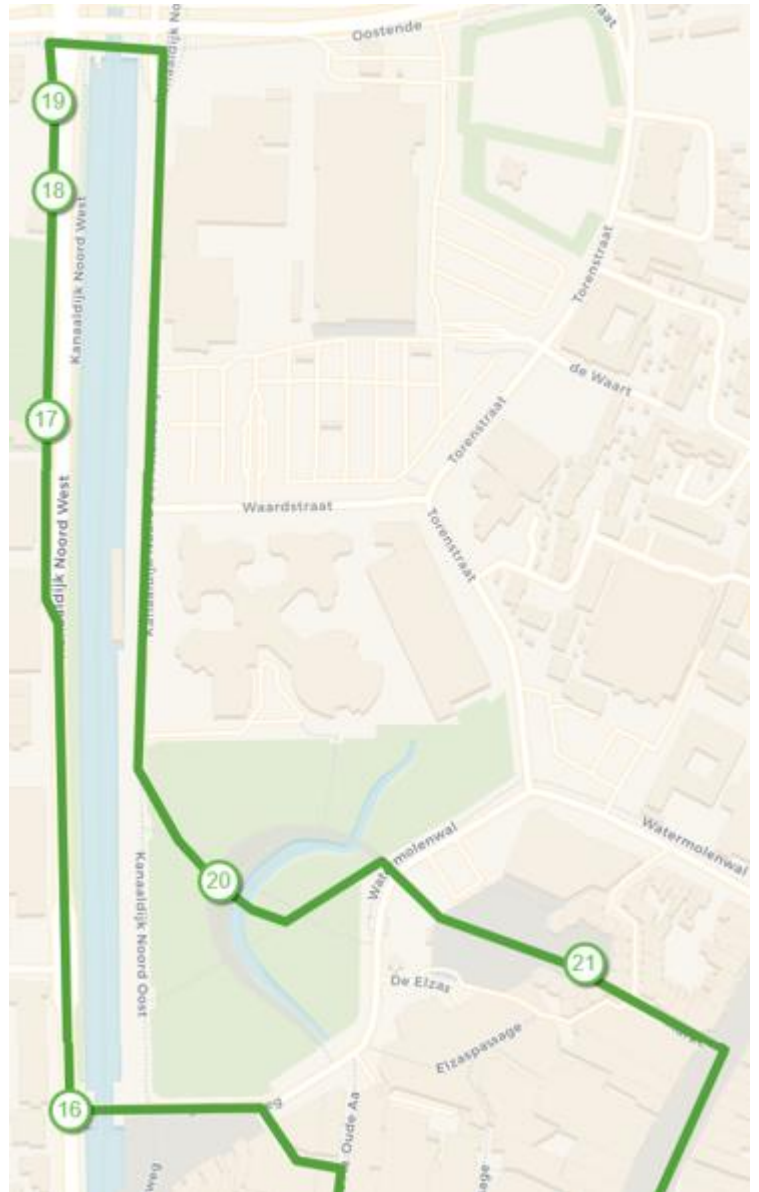
21 rode beuk

Fagus sylvatica
'Atropunica', plantjaar 1920
Vroeger stond deze Rode Beuk prachtig in de kloostertuin van de Zuster van Liefde aan de Markt. In december 2011 heeft deze

boom de brand van het Speelhuis overleefd. Mogelijk omdat het toen regende. De boom die alles zag.

Het kloostercomplex werd in de winter van 1970 – 71 gesloopt, de Zusters van Liefde waren hier ruim een eeuw actief geweest. Op het open plein stond het theater 'het Speelhuis'. Het markante

gebouw was onderdeel van de door Piet Blom ontworpen kubuswoningen. Op 29 december 2011 werd het theater door brand verwoest.

22 platanen op de Markt

Platanus acerifolia, plantjaar 1955 – '75

De gewone plataan of esdoornbladige plataan is een snelgroeende hybride van de oosterse plataan en de westerse plataan. De boom wordt veel aangeplant

voor schaduw en om de sierwaarde in straten en op pleinen. Bij een herinrichting van de Markt in het eerste decennium van deze eeuw zijn deze exemplaren geplant. Ze zijn in containers in de grond geplaatst omdat ze het anders niet zouden overleven in deze versteende omgeving.

De plataan is een zeer sterke boom en heel erg geschikt voor een stedelijke omgeving omdat hij goed tegen droogte en vervuilde lucht bestand is. Op de kop van de Markt staat een cirkel van oudere platanen.

23 eindpunt

Dit is het einde van de wandeling. We hopen dat u genoten hebt van de tocht. Bij de samenstelling van de teksten bij de informatiepunten is met instemming van de schrijfster dankbaar gebruik gemaakt van informatie uit *'Grote en kleine geschiedenissen rond bomen in Helmond & omgeving'*, in 2012 door Maria van de Looverbosch gepubliceerd.

Bij de volgende punten is gebruik gemaakt van informatie uit het boek: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 16, 17, 18 en 21

Bent u tijdens de tocht een wijziging tegen gekomen?

Laat het ons weten via wandelen.ivn.helmond@gmail.com

